

ติตถิยปริวาส : วัตรปฏิบัติสำหรับคัศกรอง
คนต่างศาสนา ก่อนบวชเป็นภิกษุ

Titthiyaparivasa : The Screening Guidelines for Another Religious
Ascetics Prior the Becoming of Buddhist Monks

พระมหาประกาศิต อาจารย์ปาลี (แก้วทองเกต)
Phramaha Prakasit Acarapali (Kaewkongket)

วัดสร้อยทอง เขตบางซื่อ กทม.

Wat Soithong Bang Sue, Bangkok, Thailand.

Email: ajarapali09@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการจะศึกษาเรื่องติตถิยปริวาส ซึ่งเป็นข้อวัตรที่ใช้เป็นเครื่องมือในการคัดกรองนักบวชนอกศาสนา ก่อนจะเข้ามาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า นักบวชนอกศาสนา จำพวกปริพาชกเปลือย คือ อาชีวกและอเจลก(และรวมทั้งนิครนถ์ด้วย) เท่านั้นที่ก่อนจะเข้ามาบวชเป็นภิกษุ จะต้องอยู่ติตถิยปริวาส 4 เดือน เพราะนักบวชพวกนี้เปลือยกายและมีทิวณัฐขัดแย้งกับพระพุทธศาสนา ส่วนนักบวชนุ่งผ้า พวกกัมมวาที กิริยวาที คือ ดาบสและชีปะขาว บวชได้ทันทีโดยไม่ต้องอยู่ติตถิยปริวาส เพราะมีทัศนะเรื่องกรรมและมีหลักปฏิบัติคล้ายกับพระพุทธศาสนา อีกทั้งในช่วงที่เป็นพระโพธิสัตว์พระพุทธองค์และพระมหาสาวกจำนวนมากก็เคยออกบวชเป็นดาบสมาก่อน ดาบสมีการนุ่งห่มผ้า บำเพ็ญตนเป็นบรรพชิต เที่ยงรับบิณฑบาต มาเลี้ยงชีพ สอนเรื่องกรรม ศีล 5 อุโบสถศีล และฉนสมมาบัติเป็นต้นคล้ายกับข้อปฏิบัติในพระพุทธศาสนา บุคคลเหล่านี้หากเข้ามาบวชเป็นภิกษุก็ไม่ต้องใช้เวลาปรับตัวมาก อนึ่ง หากขณะกำลังประพฤติติตถิยปริวาส บุคคลเหล่านี้บรรลุนิธรรมเป็นพระโสดาบันก็สามารถให้อุปสมบทได้ทันที เพราะถือว่าได้บรรลุนิธรรมเป็นพระอริยบุคคลขั้นต้นแล้ว

คำสำคัญ : เติยรณีย์, นักบวชนอกศาสนา, ติตถิยปริวาส, สังคมสงฆ์

Abstract

The objective of this article is to study the Titthiyaparivasa which is the tool for screening other religious Ascetics before ordaining as Buddhist monks. The results of the study are as follows:- the Paribajakas such as Ajivaks, Acelakas (including with Niganthas) are the only ones who need to hold the Titthiyaparivasa practice for 4 months before ordaining as Buddhist monks because these Paribajakas have the opposed attitude against Buddhism. But the Kammavadhi-Kiryavadhis who are hermits and ascetics can become monkhood at once without the Titthiyaparivasa practice for the views concerning Kamma and the ways of practice are similarly as Buddhism. Moreover, the Lord Buddha as being of Bodhisattva together with his great disciples used to be the hermits before. The ways of practice of Hermits such as wearing clothes, renunciate by earning their lives with alms food from givers, teaching people about Kamma, the Five Precepts, Uposathasila (the Eight Precepts) and Jhanasamapatti (the Absorption), all these are similarly as the pragmatic of Buddhism. Therefore these people will not have much self-adjustment in becoming as Buddhist monks. In case of during the Titthiyaparivasa period, if these ascetics have attained the Sotapanna, they are able to ordain as monks because they are regarded as the noble ones by attaining the first stages of the supreme enlightenment.

Keyword: Titthiya (heretical teacher), Another Religious Ascetics, Titthiyaparivasa.

บทนำ

การเผยแผ่ศาสนาในสังคมที่มีความเชื่อทางศาสนาแตกต่างกัน เมื่อมีผู้ศรัทธายอมรับนับถือเข้ามาเป็นศาสนิกใหม่ย่อมมีวิธีปฏิบัติต่อศาสนิกใหม่คนนั้นๆ แตกต่างกันไป หากผู้ศรัทธาไม่เคยนับถือศาสนาใดมาก่อนก็จะง่ายต่อการปรับตัวเข้าสู่ศาสนาใหม่ แต่หากผู้ศรัทธานั้นเคยนับถือศาสนาบางศาสนาหรือเคยเป็นนักบวชในศาสนาอื่นมาก่อน ก็อาจจะมีปัญหาในทางปฏิบัติบางอย่าง ศาสนิกใหม่นี้จำเป็นต้องใช้เวลาปรับตัวใหม่กับเรียนรู้คำสอน การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาหรือพิธีสงฆ์ศรัทธาที่มีต่อศาสนาเก่า บางกรณีเป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อย แต่บางกรณีอาจนำมาซึ่งความยุ่งยากใจแก่คนในสังคม ข้อนี้ก็เคยเกิดกับพระพุทธศาสนาในยุคแรก

ด้วย ในช่วงที่พระองค์ประกาศพระพุทธศาสนาอยู่นั้น เมื่อมีกุลบุตรศรัทธาในพระพุทธองค์ อยากรีบออกบวชตามก็จะมีวิธีปฏิบัติหลักๆ อยู่ 3 อย่าง คือ

1) ในระยะแรกหากกุลบุตรนั้นบรรลุลุทธิธรรมเป็นพระอริยบุคคลแล้ว ก็มักจะอนุญาตให้บวชได้ทันที หรือหากไม่บรรลุลุทธิธรรมแต่มีศรัทธาต้องการบวชก็มักจะอนุญาตโดยง่าย ต่อมา เกิดกรณีให้บรรพชาแก่สามเณรราหุลจึงบัญญัติให้ผู้ต้องการบวชขออนุญาตจากบิดามารดา ก่อน [ขุ.ธ.อ. 40/1/2/1/158-159]

2) ในกรณีที่ไม่ต้องการบวช เป็นแต่เพียงต้องการหั้นมานับถือพระพุทธศาสนาด้วยการประกาศตนเป็นพุทธมามกะ ถ้าเป็นบุคคลทั่วไปพระพุทธองค์ก็จะรับโดยดุษณี แต่หากผู้นั้น เป็นตระกูลอุปัฏฐากของเหล่านักบวชนอกศาสนา พระพุทธองค์ก็มักจะทัดทานให้คิดดีๆ ก่อน เพราะเกรงจะเกิดผลกระทบต่อนักบวชนอกศาสนาที่เคยอุปถัมภ์บำรุงก่อนหน้า แม้ว่าจะหั้นมานับถือพระพุทธศาสนาแล้วแต่พระพุทธองค์ก็ยังแนะนำให้ถวายเป็นการอุปถัมภ์บำรุงนักบวช เหล่านั้นต่อไป ดังกรณีของสีหเสนานที [วิ.ม. (ไทย) 5/293/113] และอุบาลีคหบดี [ม.ม. (ไทย) 13/68/64] เป็นต้น

3) ในกรณีที่ผู้ต้องการบวชเป็นนักบวชนอกศาสนา (อัญญเดียรถีย์) จะมีวิธีปฏิบัติแยกเป็น 2 แบบ คือ แบบที่ 1) อนุญาตให้คณะสงฆ์ให้การอุปสมบทแก่นักบวชนั้นได้ทันทีที่มีความพร้อมโดยไม่ต้องปฏิบัติอะไร เช่น ภิกษุปัญจวัคคีย์ ภิกษุปุราณชฎิลภิกษุผู้เคยเป็นศิษย์ของ พราหมณ์พาวรี 16 รูป เป็นต้น แบบที่ 2) บัญญัติให้คณะสงฆ์ให้ตติยปริวาสแก่นักบวชนอกศาสนาตนนั้นก่อนเป็นเวลา 4 เดือน เช่น เจลกัสสปะ เป็นต้น

ตติยปริวาสจึงเป็นวัตรปฏิบัติที่พระพุทธองค์แสดงแก่ภิกษุสงฆ์ให้ใช้เป็นเครื่องมือ คัดกรองกุลบุตรผู้เคยบวชเป็นนักบวชนอกศาสนา (เดียรถีย์) ก่อนจะเข้ามาบวชเป็นสมาชิกใหม่ใน สังคมสงฆ์

บทความนี้ต้องการจะศึกษารายละเอียดของตติยปริวาสซึ่งเป็นวัตรปฏิบัติพิเศษที่ คณะสงฆ์ต้องให้นักบวชนอกศาสนาบางพวกถือปฏิบัติก่อนที่จะได้รับอนุญาตให้บวชเป็นภิกษุใน พระพุทธศาสนา โดยต้องการทราบความหมาย ความเป็นมา วิธีปฏิบัติในขั้นตอนต่างๆ และ ต้องการทราบด้วยว่านักบวชนอกศาสนาพวกใดบ้างต้องอยู่ตติยปริวาส พวกได้รับยกเว้นไม่ต้องอยู่ นักบวชที่ได้รับยกเว้นนี้มีเหตุผลใดถึงได้รับยกเว้น มีรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

ความหมายของตติยปริวาส

ตติยปริวาส เป็นคำสมาส มาจากคำภาษาบาลี 2 คำ คือ ตติย กับคำว่า ปริวาส แต่ละคำมีความหมายดังต่อไปนี้

1) ตติย แปลว่า เดียรถีย์, ผู้นับถือลัทธิอื่น คำนี้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหมายเอานักบวชนอกศาสนาในสมัยพุทธกาลจำพวกดาบส ฤๅษี ชฎิล ปริพาชก อาชีวก อเจลก นิครนถ์

เป็นต้น บางครั้งใช้คำว่า อัญญุตติถีย (อัญญุเตียรถีย) หรือ พาหิรปัพพชิต (พาหิรบรรพชิต) หมายถึง นักบวชในลัทธิอื่นนอกจากพระพุทธศาสนา

2) ปรีวาส แปลว่า การเข้าอยู่ คำนี้นี้แต่เดิมใช้เป็นชื่อวินัยกรรมที่สงฆ์พึงให้แก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสให้เข้าอยู่เพื่อออกจากอาบัตินั้นตามพุทธบัญญัติ เรียกว่า อยู่ปรีวาส (พระมหาสมชัย รตนาญาโณ, 2547 : 4) หมายถึง การอยู่กรรมชดเชยวันที่ปกปิดอาบัติสังฆาทิเสสของภิกษุ ต่อมาเมื่อนักบวชนอกศาสนาบางพวกเข้ามาบวชแล้วประพฤติเสียหายเพราะไม่มั่นคงในคำสอนของพระพุทธเจ้าและไม่คุ้นชินกับข้อวัตรบางอย่าง พระพุทธองค์จึงกำหนดให้นักบวชเหล่านั้นถือปฏิบัติเป็นเวลา 4 เดือน เป็นการเข้าอยู่ใกล้คณะสงฆ์และทำวัตรบางอย่างเพื่อให้สงฆ์ยินดี [วิ.ม. (ไทย) 4/86/137-142]

สรุปว่า ตติถียปรีวาส หมายถึง การเข้ามาอยู่ใกล้หมู่สงฆ์ของนักบวชอัญญุเตียรถียเพื่อรับการอบรมและกระทำวัตรบางอย่างจนกว่าสงฆ์จะยินดีและยอมอนุญาตให้อุปสมบทเป็นภิกษุ ตติถียปรีวาสนี้กำหนดให้ปฏิบัติเฉพาะนักบวชนอกศาสนาบางพวกเท่านั้น ซึ่งจะได้กล่าวถึงเหตุผลและแนวทางปฏิบัติโดยละเอียดในข้อต่อไป

นักบวชนอกศาสนา (ตติถียะ) ในสมัยพุทธกาล

ก่อนจะกล่าวถึงตติถียปรีวาสในรายละเอียด จะได้กล่าวถึงนักบวชนอกศาสนาร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้าก่อน นักบวชเหล่านี้มีบทบาทโดดเด่นในสังคมมาก่อนที่พระพุทธศาสนาจะอุบัติ และมีบทบาทในสังคมเรื่อยมาจนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน ทศนะของพระพุทธศาสนาต่อนักบวชนอกศาสนาอาจจำแนกกว้างๆ ได้ 2 ลักษณะ คือ

1) บางลัทธิมีคำสอนและหลักปฏิบัติคล้ายกับพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ตอนเป็นพระโพธิสัตว์และตอนออกแสวงหาโมกขธรรมใหม่ๆ ก็เคยเข้าไปศึกษา เมื่อทรงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว คำสอนและหลักการปฏิบัติบางอย่างของนักบวชเหล่านี้พระองค์ก็รับรองว่าปฏิบัติได้ผลดีในบางเรื่อง แต่บางเรื่องก็ทรงคัดค้าน

2) บางลัทธิมีคำสอนและหลักการปฏิบัติที่ตรงข้ามกับพระพุทธศาสนา ทรงห้ามพุทธบริษัทไม่ให้ปฏิบัติตามอย่างเด็ดขาด

จากการศึกษาพบว่า นักบวชนอกศาสนาที่เรียกว่า เตียรถีย หรือ อัญญุเตียรถียนั้น จำแนกออกเป็นประเภทสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1) ดาบส (ฤๅษี, ชฎิล)

ดาบส แปลว่า นักบวชผู้บำเพ็ญตบะ คำว่า ตบะ นั้น โดยทั่วไปหมายถึง พิธีข่มกิเลส โดยการทรมานตัว หรือ การย่างกิเลสด้วยการทรมานร่างกายให้ได้รับความลำบาก ผู้บำเพ็ญตบะจะต้องประพฤติวัตรอย่างเคร่งครัดให้ร่างกายได้รับความลำบากอย่างที่คนธรรมดาไม่สามารถปฏิบัติได้ ลักษณะของตบะตามความหมายนี้มีลักษณะเน้นไปที่การบำเพ็ญทุกกรกิริยา

นอกจากนี้ยังนิยมเรียกดาบสด้วยคำอื่นอีก คือ

(1) ชฎิล แปลว่า นักบวชผู้ทรงชฎา หรือ ผู้มีชฎา เพราะดาบสเป็นนักบวชที่เกล้าผมเป็นมวยเหมือนชฎา

(2) ฤๅษี (อิสิ) แปลว่า นักบวชผู้แสวงหาคุณความดีทั้งหลายมีฌาน เป็นต้น
ดังนั้น ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คำว่า ดาบส ฤๅษี และชฎิล จึงหมายถึงนักบวชประเภทเดียวกัน ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจึงเรียกดาบสว่า ชฎิลบ้าง ฤๅษีบ้าง

2) ปริพาชก

ปริพาชก คือ นักบวชผู้ชายนอกพระพุทธศาสนาพวกพวกหนึ่งในชมพูทวีปที่ละเครื่องผูกพันของคฤหัสถ์ออกบวช ขอบสัจจรไปในที่ต่างๆ แสดงทัศนะทางศาสนาปรัชญาของตน หากเป็นหญิงเรียกว่า ปริพาชิกา จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) ฉัณนปริพาชก ปริพาชกผู้นุ่งผ้า เช่น สัตถุชยปริพาชก สุปิยปริพาชก

(2) อัจฉัณนปริพาชก หรือ นัคคปริพาชก ปริพาชกผู้ไม่นุ่งผ้า หรือปริพาชกเปลือย
จำแนกเป็น 2 จำพวก คือ อเจลกและอาชีวกมีความแตกต่างกันดังต่อไปนี้

1) อเจลก นักบวชเปลือยกายไม่นุ่งหรือห่มผ้าแม้แต่ชิ้นเดียว

2) อาชีวก นักบวชเปลือยที่ห่มผ้าสะไบเฉียงข้างบนผืนเดียว เปลือยท่อนล่าง

3) นิครนถ์

นิครนถ์ คือ นักบวชเปลือยผู้เป็นศิษย์ของนิครนถ์นาฏบุตร แบ่งเป็น 2 พวก คือ

(1) ทิฑฑมพร ไม่นุ่งผ้าแม้แต่ชิ้นเดียว (นุ่งลมห่มฟ้า)

(2) เสวตัมพร นุ่งผ้าสีขาว นิครนถ์เป็นนักบวชที่ไม่นับถือพระเวท ส่วนผู้ที่เป็นสาวกของนิครนถ์เรียกว่า มณฑาสวาก

นอกจากนี้ คำว่า อาชีวก ยังใช้เรียกดาบสผู้ออกบวชเพราะเหตุแห่งการเลี้ยงชีพด้วย คำเรียกนักบวชพวกปริพาชกนี้ บางครั้งก่อให้เกิดความสงสัยในการใช้เรียกนักบวชนอกศาสนา เนื่องจากคัมภีร์ท่านมักจะใช้คำนี้เป็นคำกลางๆ ว่า “ปริพาชก” แล้วค่อยอธิบายในอรรถกถาว่าเป็นฉัณนปริพาชกหรืออัจฉัณนปริพาชก ตัวอย่างเช่น สุปิยปริพาชกในพรหมชาลสูตร ในพระไตรปิฎกบอกว่าเป็นพวกปริพาชก แต่ไม่บอกว่าเป็นพวกไหน แต่ถึงชั้นอรรถกถา พระอรรถกถาจารย์จึงบอกว่าเป็นนักบวชตนนี้เป็นฉัณนปริพาชก (ศิษย์ของสัตถุชยปริพาชก)

ส่วนปริพาชกเปลือย พบว่ามีคำเรียกหลายคำ เช่น

(1) อเจละ

(3) นัคคะ

(2) นิจเจละ

(4) นัคคสมณะ เป็นต้น

นักบวชพวกอเจลก บางที่ใช้เป็น อเจละ เช่น อเจลกัสสปะ นักบวชพวกนี้บ้างท่านถือว่าเป็นพวกเดียวกับนิครนถ์ เรียกรวมว่า อเจลกนิครนถ์ โดยเฉพาะนิกายทิฑฑมพรที่ไม่นุ่งผ้าแม้แต่ชิ้นเดียว (นุ่งลม ห่มฟ้า) แต่หากเป็นนิกายเสวตัมพรจะนุ่งผ้าสีขาว นิครนถ์เป็นนักบวช

ที่ไม่นับถือพระเวท ผู้ที่เป็นสาวกของนิครนถ์เรียกว่า มุณฑทสาวก ส่วน เอกสาฎก ได้แก่ ผู้เอา
ท่อนผ้าเก่าท่อนหนึ่งผูกมือ เมื่อจะเที่ยวไปก็ปกปิดด้านหน้าของร่างกายด้วยชายผ้าเก่าเหมือน
พวกนิครนถ์ผู้มีผ้าผืนเดียว

บรรดานักบวชในลัทธิภายนอกเหล่านี้ ดาบสในคัมภีร์พระพุทธศาสนาส่วนมากถือว่า
มีคำสอนและวิถีชีวิตคล้ายกับพระพุทธศาสนามากที่สุด เนื่องจากเป็นพวกกัมมวาที (เชื้อกรรม
และผลของกรรม) ทำหน้าที่สอนศีล 5 เจริญสมณธรรมบรรลุได้ถึงขั้นสมาบัติ 8 และโลกียอ
ภิญญา 5 บุคคลผู้หวังบุญกุศลก็อาศัยดาบสเป็นเพื่อนาบุญ เมื่อพบดาบสก็จะจัดแจงที่นั่งและที่
ยืนให้ มีมือถือภาชนะใส่อาหารนิมนต์ให้นั่งแล้วจัดอาหารถวาย เหล่าดาบสกระทำกิจเสร็จ
แล้วก็อนุโมทนา ในกาลที่พระพุทธเจ้าอุบัติ ก็จะมีดาบสจำนวนหนึ่งมาเฝ้าเพื่อสดับพระธรรม
เทศนา ผู้ที่มีอุปนิสัยถึงพร้อมก็จะบรรลุธรรมตามแต่อุปนิสัยของตน ส่วนผู้ที่ยังไม่บรรลุธรรมก็
จะตั้งความปรารถนาแล้วบำเพ็ญบารมีเพื่อจะบรรลุธรรมในอนาคต บางตนยอมละฐานะเดิมเข้า
มาบวชเป็นภิกษุ บางตนยังถือเพศเป็นดาบสต่อ แต่ได้ขอถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต
แล้วแหวะเวียนมาฟังธรรมทำการอุปฐากเป็นครั้งคราว [อง.เอกก.อ. (ไทย) 32/1/1/466-471]
พระพุทธองค์และพระอริยสาวกในตอนที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์ก็เคยมีบทบาทเกี่ยวข้องกับดาบส
หรือเคยออกบวชเป็นดาบสบำเพ็ญเนกขัมมบารมี [วิ.ม.อ. (ไทย) 6/4/1/237-238]

ส่วนนักบวชพวกปริพาชกและนิครนถ์มักจะมีปฏิสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา เป็น
นักบวชที่ขอบัญจรโต้วาทะกับคนอื่น จึงมีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์และพระสาวก
มากมาย บางคนไม่มาด้วยตนเองแต่คัดเลือกศิษย์คนที่เก่งที่สุดมาถามปัญหา บางคนมาถาม
ปัญหาเพื่อหาช่องทางโจมตี บางคนมาถามเพื่อต้องการความรู้ คนที่มีอุปนิสัยถึงพร้อมบางคนได้
บรรลุธรรมแล้วขอบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา แต่บางคนเกิดศรัทธาเลื่อมใสประกาศตน
เป็นอุบาสกถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต บางคนเห็นด้วยกับธรรมที่แสดงนำไปแสดงต่อ
ด้วยความเต็มใจ บางคนแค่แสดงความชื่นชมยินดี บางคนแม้ได้ฟังคำชี้แจงโดยละเอียดแล้วแต่ก็
ไม่ยอมรับยังคงคัดค้านอยู่ต่อไป ท่าทีของนักบวชเหล่านี้แม้บางส่วนไม่ค่อยบริสุทธิ์ใจนัก แต่พระ
พุทธองค์และพระสาวกก็แสดงตอบด้วยท่าทีแห่งปัญญา คือ ชี้แจงด้วยเหตุผล ปรารถนาให้
นักบวชเหล่านั้นเข้าใจให้ถูกต้อง ซึ่งวิธีการเช่นนี้เป็นสิ่งที่ควรทำความเข้าใจให้มากในสังคม
ปัจจุบัน วิธีการเช่นนี้แม้จะเริ่มต้นด้วยความเป็นมิตรบ้าง ไม่เป็นมิตรบ้าง แต่ผลที่เกิดตามมาคือ
ทั้งสองฝ่ายได้พบปะพูดคุยกัน สิ่งที่เกิดตามมาคือมิตรภาพ ความเข้าใจและความไว้วางใจ
คนที่ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันแล้วกลายมาเป็นศิษย์อาจารย์หรือเป็นมิตรต่อกัน

ดังนั้น พระพุทธองค์จึงแสดงธรรมแก่บุคคลเหล่านี้ได้ในระดับหนึ่ง ผลที่จะเกิดขึ้นก็ได้
เพียงระดับปานกลาง ส่วนนักบวชในลัทธิภายนอก แม้จะไม่นับถือพระพุทธศาสนา แต่หาก
หวังประโยชน์เกื้อกูลแก่ชาวโลกโดยทั่วหน้าก็ควรหาโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กัน แต่เนื่องจาก
บุคคลเหล่านี้นับถือลัทธิศาสนาต่างกัน การเข้าไปเกี่ยวข้องย่อมต้องทำด้วยความระมัดระวังและ

ต้องใช้ความพยายามมากเป็นพิเศษ แม้หวังผลไม่ได้เต็มที่ แต่ก็ควรคิดว่าธรรมะที่แลกเปลี่ยนกันจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตแก่บุคคลเหล่านั้นตามสมควร

ความเป็นมาของตติยปริวาส

นักบวชนอกศาสนาที่กล่าวมาข้างต้นเข้ามาเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตลอดเวลาที่พระพุทธองค์ประกาศศาสนา ซึ่งการเข้ามาเกี่ยวข้องนั้นมีทั้งเรื่องดีและไม่ดี อย่างไรก็ตามพบว่า มีนักบวชนอกศาสนาเป็นจำนวนมากได้เข้ามาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา มีทั้งพวกที่เข้ามาบวชด้วยศรัทธาและปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ แต่ก็มีบางคนที่ยกเลิกความคิดเปลี่ยนไปกลายเป็นคนมิจฉาทิฎฐิ บางคนได้กลับไปบวชเป็นนักบวชนอกศาสนาตามเดิม การปฏิบัติเช่นนี้ นำมาซึ่งคำวิพากษ์วิจารณ์แก่ผู้คนในสังคมทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ จนเห็นเหตุให้พระพุทธองค์ต้องบัญญัติตติยปริวาสขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการคัดกรองคนต่างศาสนามาก่อนเข้ามาบวชเป็นภิกษุ

พระวินัยปิฎก ตอนอัญญัติตติยปุพพกถา และปฐมสูตร กล่าวถึงความเป็นมาของตติยปริวาสสรุปความได้ว่า ครั้งหนึ่ง ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กรุงสาวัตถี เกิดเหตุการณ์ภิกษุไปเช่าไรตเดียรถีย์ขึ้น ภิกษุนั้นชื่อว่า ปฐระ ก่อนบวชเป็นภิกษุท่านเคยบวชเป็นปริพาชกมาก่อน ท่านเป็นนักไต่वाทะที่มีฝีมือมากจัดจ้าน มีชื่อเสียงและมีลูกศิษย์บริวารมาก ทะนงตนว่ามีวาทะเป็นเลิศที่สุดในชมพูทวีป ทำให้ผู้คนเกรงไม่ยอมไต่वाทะด้วย วันหนึ่งท่านเดินทางมาถึงกรุงสาวัตถี ได้เอากิ่งหว้าปักกองทรายทำทวยหาคันไต่वाทะไว้ที่ประตูเมือง ท่านพระสารีบุตรมาพบเข้าจึงให้เด็กถอนกิ่งหว้าออกเป็นการรับที่จะเป็นคุไต่वाทะด้วย พอถึงวันนัดหมายมีผู้คนมาฟังการไต่वाทะมากมาย พระสารีบุตรให้สิทธิ์แก่ปฐระปริพาชกเป็นคนถามเพราะเขาเห็นว่าการถามง่ายกว่าการตอบ วันนั้นมีการโต้กันในเรื่องอะไรเป็นกามของบุรุษ ในการไต่वाทะปรากฏว่าปฐระปริพาชกแพ้ จากนั้นได้เกิดความคิดที่จะเข้ามาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาเพื่อจะได้โอกาสเรียนตำราไต่वाทะ จึงเข้าไปในเมืองหาบาตรและจีวรและได้ขอบวชในสำนักของพระโกลุทายี ต่อมาท่านไม่เชื่อฟังคำสอนของพระอุปัชฌาย์ ผิดหวังที่พระโกลุทายีไม่สอนตำราไต่वाทะให้จึงได้ใช้วาจาข่มพระอุปัชฌาย์แล้วหนีออกจากวัดกลับไปยังอารามของปริพาชกทั้งๆที่ยังเป็นภิกษุอยู่พร้อมกันนั้นก็ยังมีความคิดที่จะไต่वाทะกับพระพุทธเจ้าอีกด้วย การที่พระปฐระกลับไปเช่าไรตเดียรถีย์ทั้งหมดที่ตนบวชเป็นภิกษุอยู่นั้น ทำให้พุทธบริษัทพากันตำหนิ พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “ผู้เคยบวชในลัทธินอกศาสนา (เดียรถีย์) เข้ามาบวช เมื่อพระอุปัชฌาย์ว่ากล่าวโดยธรรม กลับ

คัดค้านแล้วจากไปเข้ารีตเดี๋ยวยี้ ต่อมาหากเขากลับมาขอบวชอีก ไม่ควรบวชให้” นับตั้งแต่นั้น เป็นต้นมาจึงมีข้อปฏิบัติเรื่องตติยปริวาสขึ้นในพระพุทธศาสนา*

ขั้นตอนการปฏิบัติในการอยู่ตติยปริวาส

การอยู่ตติยปริวาสนั้นมีหลักการสำคัญ คือ บุคคลผู้เคยเป็นบวชเป็นเดียรถีย์มาก่อนหากประสงค์จะเข้ามาบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาจะต้องได้รับการอบรม (ปริวาส) 4 เดือน

1) ข้อปฏิบัติเบื้องต้น

มีข้อปฏิบัติเบื้องต้น คือ

(1) ให้โกนผม ปลงหนวด

(2) นุ่งห่มผ้ากาสาเยะ ทำห้าห่มเฉวียงบ่าข้างหนึ่ง ไหว้เท้าภิกษุทั้งหลาย

(3) เปล่งวาจาขอถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ (ไตรสรณคมน์) 3 จบ

(4) ให้ภิกษุรูปหนึ่งสวดประกาศขอให้สงฆ์ให้ตติยปริวาสเพื่ออบรมตน 4 เดือน [วิ.

ม. (ไทย) 4/86/138-141]

จะเห็นว่าขั้นตอนปฏิบัติที่กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญเดียรถีย์จะต้องประกาศให้คณะสงฆ์รู้ และทราบเจตนา คือ การขอถึงไตรสรณะว่าเป็นที่ถึงถึง 3 ครั้ง เพื่อให้สงฆ์ได้ยินและมีความมั่นใจ ทั้งนี้เพราะสรณะ มี 2 ความหมาย คือ

(1) ที่พึ่ง, ที่ยึดเหนี่ยว, ที่ยืน

(2) กำจัด เช่นฆ่า ทำลายซึ่งภัยคือความกลัว ตลอดจนกำจัด ทำลายทุกข์ ทุกติภพ และกิเลสเครื่องเศร้าหมอง (ธนิต อัญโพธิ์, 2526 : 15)

การกำหนดให้กุลบุตรกล่าวขอถึงไตรสรณะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กุลบุตรมีที่ยึดเหนี่ยวใหม่ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ และให้ทราบเป้าหมายของพระพุทธศาสนา คือ การกำจัดกิเลสเครื่องเศร้าหมอง และเพียรปฏิบัติเพื่อละทุกข์ในวัฏสงสาร

ในขั้นตอนปฏิบัติกุลบุตรจะต้องแจ้งความประสงค์แก่คณะสงฆ์ด้วยคำขอตติยปริวาส ต่อจากนั้นคณะสงฆ์จะมอบหมายให้ภิกษุรูปหนึ่งสวดกรรมวาจา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2) คำขอตติยปริวาส

กุลบุตรผู้เคยเป็นเดียรถีย์มาก่อนให้กล่าวคำขอตติยปริวาสว่า

---

* พระสูตรอื่นๆที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงตติยปริวาสบางประเด็นมี 3 สูตร คือ มหาสีหนาทสูตร. ที.ส. (ไทย) 9/405/173-174, อเจลกัสสปสูตร. ส.นิ. (ไทย) 16/17/26-29, กุกุรวตติกสูตร. ม.ม. (ไทย) 13/78/75-83. แต่ในคัมภีร์อรรถกถาและฎีกาพบว่ามียุติจำนวนมากที่กล่าวถึงตติยปริวาส.

“ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้ามีชื่อนี้เคยเป็นอัญเดียรถีย์ หวังอุปสมบทในพระธรรมวินัยนี้
ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้านั้นขอปริวาส 4 เดือนต่อสงฆ์

ฟังขอแม่ครั้งที่ 2 ฯลฯ

ฟังขอแม่ครั้งที่ 3 ฯลฯ [วิ.ม. (ไทย) 4/86/138]

3) ญัตติกรรมสวดประกาศให้ตติยปริวาส

ต่อจากนั้น ภิกษุผู้ฉลาดสามารถฟังประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจาว่า

“ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้เคยเป็นอัญเดียรถีย์ หวังอุปสมบทใน
พระธรรมวินัยนี้ เธอขอปริวาส 4 เดือนต่อสงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วฟังให้ปริวาส 4 เดือนแก่ผู้มี
ชื่อนี้ซึ่งเคยเป็นอัญเดียรถีย์ นี้เป็นญัตติ

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้เคยเป็นอัญเดียรถีย์ หวังอุปสมบทในพระ
ธรรมวินัยนี้ เธอขอปริวาส 4 เดือนต่อสงฆ์ สงฆ์ให้ปริวาส 4 เดือนแก่ผู้มีชื่อนี้ ซึ่งเคยเป็นอัญ
เดียรถีย์ ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการให้ปริวาส 4 เดือนแก่ผู้มีชื่อนี้ ซึ่งเคยเป็นอัญเดียรถีย์ ท่านรูป
นั้นฟังนี้ ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นฟังทักท้วง

ปริวาส 4 เดือน สงฆ์ให้แล้วแก่ผู้มีชื่อนี้ซึ่งเคยเป็นอัญเดียรถีย์ สงฆ์เห็นด้วย
เพราะฉะนั้นจึงนี้ ข้าพเจ้าขอถือเอาความนี้มั่นเป็นมตอย่างนี้”

ต่อจากนั้น เมื่อไม่มีผู้คัดค้านจึงถือว่าสำเร็จสังฆกรรมในเรื่องนี้ไปชั้นตอนหนึ่ง ใน
ระหว่างนี้หากประพฤติดนเรียบร้อย เป็นที่พอใจของสงฆ์จึงจะทำการบวชให้ [วิ.ม. (ไทย)
4/86/138]

4) ข้อปฏิบัติให้สงฆ์ไม่ยินดี

แต่ถ้าในระหว่างอยู่ตติยปริวาสนี้ ถ้ากุลบุตรผู้เคยเป็นอัญเดียรถีย์นั้นประพฤดิ
เสียหาย ไม่ให้สงฆ์ยินดี ด้วยพฤติกรรมต่อไปนี้ คณะสงฆ์ก็จะไม่ยอมบวชให้ ความประพฤดิ
ดังกล่าวนี้มี 5 ประการ ได้แก่

(1) เข้าหมู่บ้านช้าเกินไป กลับสายเกินไป *

(2) เป็นผู้มีหญิงแพศยา หญิงม่าย สาวเทื่อ บัณเฑาะก์ ภิกษุณี เป็นโคจร

(3) เป็นผู้ไม่ขยัน เกียจคร้านในการทำงานใหญ่ของเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย
และยังไม่ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการทำงานเหล่านั้น

---

* เข้าหมู่บ้านช้าเกินไป หมายถึง เข้าไปบิดบาตในหมู่บ้านในเวลาที่พักผ่อน, กลับสายเกินไป
หมายถึง ตอนกลับก็มัวแต่คุยเรื่องชาวบ้านกับสตรี บุรุษ เด็กชายและเด็กหญิงเป็นต้นในตระกูลทั้งหลาย ฉัน
อาหารในตระกูลนั้น เมื่อภิกษุเก็บบาตรและจีวรแล้วเรียนบาลีอรรถถอยู่ หรือหลีกเร้นบำเพ็ญภาวนาอยู่
กุลบุตรนั้นจึงกลับมา ไม่ทำอุปัชฌายวัตร อารยวัตร เข้าที่พักแล้วนอน. วิ.ม.อ. (ไทย) 4/1/232.

(4) เป็นผู้ไม่มีฉันทะแรงกล้าในอุเทศ ในปริปัจฉา ในอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา [หมายถึง การเรียนบาลี อรรถกถา ปาติโมกข์ศีล การเจริญโลกียสมาธิ การเจริญโลกุตตรมรรค, วิ.ม.อ. (ไทย) 4/1/234.]

(5) ออกจากลัทธิของครูใด เมื่อมีผู้กล่าวติเตียนครูนั้น กล่าวติเตียนความเห็น ความชอบใจ ความพอใจ ความยึดถือของครูนั้น ก็โกรธ ไม่พอใจ ไม่ชอบใจ, เมื่อมีผู้กล่าวติเตียน พระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ กลับพอใจ ร่าเริง ชอบใจ, ออกจากลัทธิของครูใด เมื่อมีผู้กล่าวสรรเสริญ...ก็พอใจ ร่าเริง ชอบใจ เมื่อกล่าวสรรเสริญพระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ กลับโกรธ ไม่พอใจ ไม่ชอบใจ [วิ.ม. (ไทย) 4/87/139-140]

ความประพฤติกถาที่กล่าวมานี้จัดเป็นข้อปฏิบัติไม่ให้สงฆ์ยินดี เป็นเหตุให้ภิกษุจะให้กุลบุตรนั้นบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา

5) ข้อปฏิบัติให้สงฆ์ยินดี

ส่วนข้อปฏิบัติเป็นเหตุให้สงฆ์ยินดีก็มีนัยตรงข้ามกับที่กล่าวมา สรุปได้ 5 ประการ คือ

(1) เข้าหมู่บ้านไม่ซำนัก กลับไม่สายนัก
(2) ไม่เป็นผู้มีหญิงแพศยา หญิงม่าย สาวเทื่อ บัณเฑาะก์ ภิกษุณี เป็นโคจร
(3) เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการทำงานใหญ่่น้อยของเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย ประกอบ ด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการทำงานเหล่านั้น อาจทำ อาจจัด (ให้เรียบร้อยได้)

(4) เป็นผู้มีฉันทะแรงกล้าในอุเทศ ในปริปัจฉา ในอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา

(5) ออกจากลัทธิของครูใด เมื่อมีผู้กล่าวติเตียนครูนั้น กล่าวติเตียนความเห็น ความชอบใจ ความพอใจ ความยึดถือของครูนั้น ย่อมพอใจ ร่าเริง ชอบใจ, เมื่อมีผู้กล่าวติเตียน พระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ กลับโกรธ ไม่พอใจ ไม่ชอบใจ, ก็หรือออกจากลัทธิของครูใด เมื่อมีผู้กล่าวสรรเสริญ...ย่อมโกรธ ไม่พอใจ ไม่พอใจ เมื่อกล่าวสรรเสริญพระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ ย่อมพอใจ ร่าเริง ชอบใจ [วิ.ม. (ไทย) 4/87/141]

จะเห็นว่าตติยปริวาสนี้เป็นสังฆกรรมอย่างหนึ่งที่ต้องทำโดยคณะสงฆ์ ข้อกำหนด และลำดับขั้นตอนอย่างชัดเจน แม้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้สงฆ์ยินดีด้วยข้อปฏิบัติมากถึง 7 ข้อ แต่ทั้งหมดก็เพื่อให้กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีนันได้ฝึกหัดพัฒนาตน และได้สร้างความมั่นใจแก่คณะสงฆ์ผู้มีหน้าที่ให้การบรรพชาอุปสมบทแก่ผู้ต้องการบวชในพระพุทธศาสนา

เกณฑ์วินิจฉัยการเข้ารีตเตียรถีย์ของภิกษุ

อรรถกถาพระวินัยปิฎกกล่าวว่า ภิกษุผู้ไปเข้ารีตเตียรถีย์นั้นหากคิดจะกลับมาบวชเป็นภิกษุอีกคณะสงฆ์ไม่ควรให้อุปสมบท (บวชเป็นภิกษุ) และไม่ควรให้บรรพชา (บวชเป็นสามเณร) และได้อธิบายเกณฑ์สำหรับวินิจฉัยการเข้ารีตเตียรถีย์ไว้ สรุปประเด็นสำคัญๆ ได้ดังต่อไปนี้

1) ภิกษุคิดว่าจักเป็นเตียรถีย์แล้วเดินทางไปสู่สำนักของเตียรถีย์ทั้งๆที่ยังครองเพศเป็นภิกษุอยู่ เป็นอาบัติทุกกฏทุกอย่างก้าว (ยังไม่ถือว่าเป็นการเข้ารีต) แต่เมื่อละภิกษุภาวะแล้วบวชเป็นเตียรถีย์เสร็จจัดว่าเป็นการเข้ารีตเตียรถีย์โดยสมบูรณ์

2) ภิกษุคิดว่าจักเป็นเตียรถีย์ด้วยตัวเองจึงเอาผ้าคากรองซึ่งเป็นเครื่องนุ่งห่มของเตียรถีย์มานุ่งห่มแทนจีวร จัดเป็นการเข้ารีตเตียรถีย์โดยสมบูรณ์

3) ภิกษุเปลือยกายอาบน้ำเกิดความคิดว่าการเป็นอาชีวก (นักบวชเปลือย) งามหรือคิดอยากจะเป็นอาชีวก จึงขึ้นจากน้ำแล้วไม่นุ่งห่มผ้ากาสาวย่ออีก เดินเปลือยกายไปสู่สำนักของอาชีวก เป็นอาบัติทุกกฏทุกอย่างก้าว แต่ถ้าในระหว่างทางเกิดความละอายใจกลับมาแสดงอาบัติทุกกฏย่อมจะพ้นจากอาบัติ ยังถือว่าคงเป็นภิกษุตามเดิม

4) หากภิกษุนั้นเดินไปถึงสำนักของอาชีวกแล้ว ถูกพวกเขาตักเตือนให้ได้สติ หรือคิดได้เองว่าการบวชเป็นอาชีวกจะทำให้ชีวิตเป็นทุกข์ จึงเดินทางกลับด้วยตัวเอง ภิกษุนี้ถือว่ายังไม่ได้เข้ารีต

เตียรถีย์ เมื่อแสดงอาบีย่อมพ้นจากอาบัติทุกกฏ

5) หากภิกษุนั้นเดินไปถึงสำนักอาชีวกแล้วถามถึงขั้นตอน วิธีการบวชและเป้าหมายของการบวช เมื่อภิกษุนั้นยอมทำตามเพียงแค่ออนผมแม่เพียงเส้นเดียวและหนดเป็นต้น ถือว่าวัตรมีการนั่งกระโห้งทำเป็นต้นและนุ่งผ้าแววหางนกงุงเป็นต้น เพียงเท่านั้นก็ถือว่าภิกษุนั้นรับลัทธิของเตียรถีย์แล้ว จัดเป็นผู้เข้ารีตเตียรถีย์โดยสมบูรณ์

6) หากภิกษุคิดจะลองดูว่า ตนบวชเป็นเตียรถีย์จะงามหรือไม่งาม จึงนุ่งผ้าคากรองเป็นต้น หรือผูกชฎา (เหมือนชฎิล) หรือเอาหาบบริขารของเตียรถีย์มาหาบ トラบใดที่เพียงแคลองเล่นเฉยๆ ยังไม่รับลัทธิเตียรถีย์จริงๆ ก็ถือว่ายังไม่ผิดร้ายแรงถึงที่สุด แต่เมื่อใดภิกษุนั้นละภิกษุภาวะแล้วยอมรับลัทธิด้วยการนุ่งห่มตามแบบเตียรถีย์ยอมจัดเป็นการเข้ารีตเตียรถีย์โดยสมบูรณ์ [วิ.ม.อ. (ไทย) 6/4/1/320-321]

อย่างไรก็ตาม พระอรรถกถาจารย์กล่าวกรณียกเว้นไว้ว่า กรณีที่ภิกษุถูกโจนแย่งชิงจีวรไปจึงเอาผ้าคากรองเป็นต้นมานุ่งห่มก็ดี กรณีที่มีราชภัยก็ดี ภิกษุมีความจำเป็นแม้จะละเมิดข้อห้ามก็ไม่จัดเป็นผู้เข้ารีตเตียรถีย์ เพราะไม่ได้ยอมรับลัทธิและไม่ได้ทำไปด้วยความสมัครใจ

อรรถกถากรุณที่แก้วว่า บุคคลผู้เข้ารีตเตียรถีย์และถูกห้ามบวชในพระพุทธศาสนาอีกนั้น ท่านห้ามเฉพาะผู้ที่ไปตอนเป็นภิกษุ หากสามเณรไปบวชในลัทธิเตียรถีย์ทั้งๆที่ยังถือเพศเป็น

สามเณรอยู่เมื่ออยากจะกลับมาบวชเป็นสามเณรหรืออุปสมบทเป็นภิกษุอีกก็ควรได้รับอนุญาต [วิ.ม.อ. (ไทย) 6/4/1/321]

ข้อผ่อนผันและข้อยกเว้นของผู้ยุติติถียปริวาส

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพระพุทธรองค์ได้แนะนำเพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวปฏิบัติสำคัญ สรุปได้ 2 ประการ คือ

1) ถ้ากุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถียเปลี่ยกายมา ให้แสวงหาจิวรที่มีอุปชฌาย์เป็นเจ้าของ

2) ถ้ายังไม่ปลงผมมา ให้สงฆ์อุปโลกนาคนปลงผมให้ [วิ.ม. (ไทย) 4/87/141]

การให้ปฏิบัติเช่นนี้พระอรรถกถาจารย์อธิบายเพิ่มเติมและให้เหตุผลไว้ว่า เมื่อกุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถียมาขอบวช ให้สงฆ์นำตัวกุลบุตรไปพักไว้ ณ ที่สมควรก่อน ไม่ควรนำตัวเขาไปหาอุปชฌาย์อาจารย์ทันทีแล้วขอให้อุปชฌาย์อาจารย์บวชให้ ทั้งนี้เพราะหากมีอุปชฌาย์อาจารย์บางท่านไม่เชื่อใจหรือไม่ต้องการเป็นอุปชฌาย์อาจารย์ให้กับผู้เคยเป็นเดียรถีย หากไปพูดคุยกันต่อหน้า กุลบุตรนั้นได้ยินคำปฏิเสธของอุปชฌาย์อาจารย์ กุลบุตรนั้นอาจไม่พอใจหรือเสียใจจนเปลี่ยนใจไม่ยอมบวชก็เป็นได้ ท่านจึงแนะนำให้ไปคุยกับอุปชฌาย์อาจารย์ก่อน คือให้ไปทาบถามขอจิวรและบริหารจากอุปชฌาย์อาจารย์ที่ยินดีจะให้การบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรนั้น ในเรื่องการปลงผมและหนวดก็ให้สงฆ์ตกลงมอบให้เป็นภาระแก่ภิกษุที่เต็มใจทำหน้าที่

1) ข้อผ่อนผันในการอยู่ติถียปริวาส

พระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวถึงข้อผ่อนผันพิเศษไว้แก่นักบวชบางพวกไว้อีกว่า

(1) ติถียปริวาสนี้ คณะสงฆ์ควรให้แก่ักบวชนอกศาสนาจำพวกอเจลกและอเจลกผู้เป็นปริพาชกเปลี่ยเท่านั้น

(2) ถ้าแม่เขานุ่งผ้าสาฎกหรือบรรดาผ้าวาฬกัมพลเป็นต้น อันเป็นสัญลักษณ์ของเดียรถียมา สงฆ์ก็พึงให้บรรพชาแก่เขา

(3) นักบวชนอกศาสนาจำพวกดาบสและชีปะขาว (ป็นทังคะ) เป็นต้น ก็ไม่พึงให้ติถียปริวาสแก่พวกเขาเหมือนกัน สงฆ์พึงให้เขาบวชเป็นสามเณรเป็นอันดับแรกแก่คนเหล่านี้

จึงกล่าวได้ว่า ดาบสในคัมภีร์พระพุทธศาสนาส่วนมากเป็นพวกกรรมวาทีกิริยาที่เป็นนักบวชพวกที่มีอุปนิสัยนิยมไปในเนกขัมมะจึงละทิ้งบ้านเรือนออกบวชเพื่อแสวงหาทางพ้นทุกข์ หากเป็นผู้ที่มีอุปนิสัยถึงพร้อมเมื่อได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าในอดีตก็จะได้บรรลุธรรมตามแต่อุปนิสัยของตน แต่หากยังไม่ได้บรรลุธรรมก็มักจะตั้งความปรารถนาเพื่อจะเป็นพระพุทธเจ้าหรือพระอนุพุทธเจ้าในอนาคต เป็นนักบวชที่มีอินทรีย์แก่กล้าพร้อมจะบรรลุธรรมเนื่องจากผ่านการฝึกฝนอบรมมาเป็นเวลายาวนาน บางตนพอทราบว่าจะมีพระพุทธเจ้าจะตรัสรู้ถึงกับออกบวชรอคอยเลยก็มี เป็นที่เคารพนับถือและเป็นเนื่อนาบุญของเทวดาและมนุษย์

ผู้ต้องการบุญกุศลเนื่องจากเป็นผู้ทรงศีลและมุ่งปฏิบัติธรรม จึงถือว่าดาบสเป็นนักบวชที่มีความเป็นมาเกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาเมื่อเปรียบเทียบกับนักบวชในลัทธิภายนอกพวกอื่น

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ได้ข้อสรุปว่า ติตถียปริวาสเป็นข้อวัตรที่พระพุทธองค์กำหนดให้สงฆ์ประกาศให้แก่กุลบุตรผู้เคยออกบวชเป็นนักบวชนอกศาสนา (ปริพาชก เปลือยกาย) 2 ประเภทเท่านั้น คือ (1) อาชีวก และ (2) อเจลก นักบวชพวกอาชีวกและปริพาชกเหล่านี้มีทัศนคติตรงข้ามกับพระพุทธศาสนาใน 3 เรื่องที่สำคัญ พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นมิฉฉาภิภูมิจึง คือ

1) บุพเพตเหตุวาท การถือว่า สุขทุกข์ทั้งปวงเป็นเพราะกรรมเก่า เรียกสั้นๆ ว่า บุพเพ-กตเหตุวาท

2) อิศสรนิมมานเหตุวาท การถือว่าสุขทุกข์ทั้งปวงเป็นเพราะการบันดาลของเทพผู้เป็นใหญ่เรียกสั้นๆ ว่า อิศวรกรรมวาท หรือ อิศวรนิรมิตวาท

3) อเหตุอปัจจยวาท การถือว่า สุขทุกข์ทั้งปวง เป็นไปสุดแต่โชคชะตาลอยๆ ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย เรียกสั้นๆ ว่า อเหตุวาท [อง.ติก. (ไทย) 21/501/222]

ส่วนนักบวชพวกที่ได้รับการยกเว้น ไม่ต้องอยู่ติตถียปริวาส ได้แก่ ดาบสและชีปะขาว (ปณฺฑรฺงคฺ) นักบวชพวกนี้มีทัศนคติคล้ายกับในพระพุทธศาสนา คือ กัมมวาทีกิริยาที่เป็นและเป็นพวกนักบวชนุ่งผ้า (ผ้าที่นุ่งห่มเป็นผ้ากาสาอะบ้าง, หนึ่งส้อมบ้าง, หนึ่งสัตว์บ้าง, ผ้าขาวบ้าง) เป็นเพศบรรพชิตที่พระพุทธเจ้าและพระอริยสาวกจำนวนมากเคยออกบวชตอนยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ สรุปสาระสำคัญอันเป็นเหตุผ่อนผันหรือยกเว้นให้ไม่ต้องอยู่ติตถียปริวาสได้ 5 ประการ คือ (1) เป็นนักบวชพวกกรรมวาทีกิริยาว่า (2) เป็นนักบวชที่มีวิถีชีวิตอนาคาริกและภิกขาจารเลี้ยงชีพ (3) การนุ่งห่มผ้าและการใช้บริหาร (4) ความเกี่ยวข้องในอดีตในช่วงเป็นพระโพธิสัตว์ของพระพุทธเจ้าและพระมหาสาวก และ (5) เจ้าศากยะที่เป็นอัญญาเดียรถีย์ ได้รับสิทธิพิเศษในฐานะเป็นญาติของพระพุทธเจ้า [วิ.ม. (ไทย) 4/87/142]

2) ข้อยกเว้นในการอยู่ติตถียปริวาส

อนึ่ง พระอรรถกถาจารย์ได้แสดงข้อผ่อนผันหรือข้อยกเว้นไว้อีกสำหรับนักบวชนอกศาสนาที่บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ในระหว่างอยู่ติตถียปริวาส กล่าวคือ

(1) ในระหว่างอยู่ติตถียปริวาส หากได้สมาบัติ 8 ก็ควรให้อยู่ติตถียปริวาสต่อไปจนครบ 4 เดือน เพราะยังเป็นโลกียฌาน ทั้งนี้เพราะสมาบัติ 8 หากผู้ปฏิบัติไม่สำรวมระวังก็ยิ่งเสื่อมได้

(2) ในระหว่างอยู่ติตถียปริวาส กำหนดมหาภูตรูป อุปาทายรูป หรือรูปนามได้ ก็ควรให้อยู่ติตถียปริวาสต่อไปจนครบ 4 เดือน

(3) ในระหว่างอยู่ติดตึยปริวาส หากเริ่มยกวิปัสสนาขึ้นสู่ไตรลักษณ์ได้ ก็ยังถือว่าเป็นขั้นโลกียธรรม ก็เลยยังกำเริบได้ ควรให้อยู่ปริวาสต่อไปจนครบ 4 เดือน

(4) ในระหว่างอยู่ติดตึยปริวาส หากเจริญวิปัสสนาบรรลุโสดาปัตติผล จึงควรถือว่าบำเพ็ญวัตรได้บริบูรณ์ ผู้เป็นพระโสดาบันแล้วถือว่าได้ทำลายมิถนาคาภิภูฏฐิได้หมดสิ้นแล้ว ลูกศรคือวิจิกิจฉาก็ถอนได้หมด ควรให้กุลบุตรนั้นบรรพชาอุปสมบทในวันนั้นเลยทีเดียว ตามความหมายนี้สรุปได้ว่า หากว่าวันนั้นกุลบุตรนั้นยังครองเพศเป็นเดียรถีย์ แต่บรรลुरुธรรมเป็นโสดาบัน สงฆ์ก็ไม่จำเป็นต้องให้เขาอยู่ติดตึยปริวาส ควรจัดการให้เขาได้รับการบรรพชาอุปสมบททันที [วิ.ม.อ. (ไทย) 6/1/236-237]

ประโยชน์ของการอยู่ติดตึยปริวาส

จากการพิจารณาพบว่า การอยู่ติดตึยปริวาสมีประโยชน์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ

1) กุลบุตรผู้เคยบวชเป็นนักบวชนอกศาสนาประเภทเปลือยกายและมีลัทธิความเชื่อขัดแย้งกับพระพุทธศาสนา หากให้เข้ามาบวชในทันทีย่อมปรับตัวลำบากทั้งเรื่องการนุ่งผ้าและการเปิดใจยอมรับคำสั่งสอนตามแนวของพระพุทธศาสนา การอยู่ติดตึยปริวาส 4 เดือนจึงเป็นเวลาที่เหมาะสมสำหรับพิสูจน์ความตั้งใจ ฝึกหัดนุ่งห่มผ้า และเรียนรู้คำสั่งสอนพร้อมทั้งฝึกการปฏิบัติตน

2) คณะสงฆ์และพระอุปัชฌาย์เมื่อมีกุลบุตรที่เคยบวชเป็นนักบวชนอกศาสนา มาขอบวชเป็นภิกษุย่อมต้องการเวลาไตร่ตรองพิจารณาให้รอบคอบ เพราะถือลัทธิต่างกันอย่างสิ้นเชิง อีกทั้งในสังคมก็ถือว่าเป็นคู่แข่งกันโดยตรง คำสอนและหลักการปฏิบัติก็ขัดแย้งกัน บางครั้งอาจเคยได้วาทะหรือเคยขัดแย้งกันมาก่อน ระยะเวลา 4 เดือนที่ให้อยู่ติดตึยปริวาสจึงถือว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับให้คณะสงฆ์และพระอุปัชฌาย์พิจารณาตัดสินใจให้บรรพชาหรืออุปสมบท

3) สำหรับอุบาสกอุบาสิกาผู้มีบทบาทในการอุปถัมภ์บำรุงภิกษุสงฆ์ด้วยปัจจัย 4 การที่จะให้ถวายเป็นการอุปถัมภ์ภิกษุที่เคยเป็นเดียรถีย์โดยทันทีทันใดอาจเกิดความระแวงสงสัยหรือทำด้วยการฝืนใจหรือความรู้สึกต่อต้าน การที่กุลบุตรนั้นได้พิสูจน์ตัวเองด้วยการอยู่ติดตึยปริวาส 4 เดือนย่อมจะทำให้อุบาสกอุบาสิกาเกิดความมั่นใจหมดความระแวงสงสัย

จึงกล่าวได้ว่า ติดตึยปริวาสนี้เป็นวัตรปฏิบัติที่เป็นประโยชน์แก่บุคคล 3 ฝ่าย คือ (1) แก่ตัวกุลบุตรผู้อยากเข้ามาบวชให้มีเวลาปรับตัวและฝึกหัดตนเองจนมีความพร้อม (2) แก่คณะสงฆ์และพระอุปัชฌาย์ผู้มีหน้าที่บรรพชาอุปสมบทให้มีความมั่นใจในกุลบุตรว่าต้องการบวชมาศึกษาพระธรรมวินัยจริงๆ ไม่ได้มาบวชเพราะมีวาระซ่อนเร้น และ (3) แก่อุบาสกอุบาสิกาผู้มีบทบาทสำคัญในการถวายเป็นการอุปถัมภ์บำรุงให้หมดความระแวงสงสัย มีความมั่นใจและมีศรัทธาเชื่อมั่นในภิกษุรูปนั้นๆ โดยตรงซึ่งความรู้สึกเช่นนี้จะเป็ประโยชน์เกื้อกูลต่อพระพุทธศาสนา โดยส่วนรวม

สรุป

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ก่อนศาสนิกของศาสนาอื่นจะเปลี่ยนมาถือพระพุทธศาสนา หากเป็นบุคคลทั่วไปพระพุทธศาสนาไม่มีขั้นตอนอะไรพิเศษ จะมีขั้นตอนคัดกรองบ้างก็เฉพาะ นักบวชนอกศาสนาเท่านั้น มีข้อกำหนดให้นักบวชนอกศาสนาจำพวก ปริพาชกเปลือย คือ อาชีวกและอเจลก (รวมทั้งนิครนถ์ด้วย) เท่านั้นที่ก่อนจะเข้ามาบวชเป็นภิกษุจะต้องอยู่ตติยปริวาส 4 เดือน เพราะนักบวชพวกนี้เปลือยกายและมีทิวทัศน์ขัดแย้งกับพระพุทธศาสนา

นักบวชนุ่งผ้าพวกกัมมวาทีกิริยาว่าที เช่น ดาบสและชีปะขาว (ปณฺฑรํงคฺ) บวชได้ทันทีโดยไม่ต้องอยู่ตติยปริวาส เพราะมีทัศนะเรื่องกรรมและความเพียรคล้ายกับพระพุทธศาสนา อีกทั้งวิถีชีวิต การนุ่งห่มผ้าและวิถีชีวิตในฐานะเป็นอนาคาริกชนก็คล้ายกับภิกษุในพระพุทธศาสนา ในช่วงที่เป็นพระโพธิสัตว์พระพุทธองค์และพระมหาสาวกจำนวนมากก็เคยออกบวชเป็นดาบสมาก่อน จึงได้รับยกเว้นไม่ต้องอยู่ตติยปริวาส เพราะเห็นว่่านักบวชเหล่านี้มีทัศนะ หลักธรรมคำสอน หลักการปฏิบัติเพื่อบรรลुरुธรรม (ฌานสมาบัติ) รูปแบบการเนนชีวิต การนุ่งห่มผ้า และมีความคุ้นเคยกับแนวทางปฏิบัติตามแบบพระพุทธศาสนามาพอสมควรแล้ว ข้างฝ่ายคณะสงฆ์ก็มีความคุ้นเคยและยินดีจะให้เข้ามาบวชได้โดยไม่มีข้อสงสัย ด้วยความที่เห็นและการปฏิบัติคล้ายกันนี้ หากเข้ามาบวชเป็นภิกษุก็ไม่ต้องใช้เวลาปรับตัวมาก ดังนั้นนักบวชพวกดาบสและชีปะขาว (ปณฺฑรํงคฺ) จึงได้รับการยกเว้นไม่ต้องผ่านการคัดกรองด้วยการอยู่ตติยปริวาสเป็นเวลา 4 เดือน อนึ่ง หากขณะกำลังประพฤติดิตติยปริวาส บุคคลเหล่านี้บรรลुरुธรรมเป็นพระโสดาบันก็สามารถให้อุปสมบทได้ทันที เพราะถือว่าได้บรรลุเป็นพระอริยบุคคลขั้นต้นซึ่งถือว่ามีศรัทธาและมีปัญญามั่นคงในพระพุทธศาสนาแล้ว

เอกสารอ้างอิง : References

- ธนิต อยู่โพธิ์. (2526). *ไตรสรณคมน์*. กรุงเทพมหานคร: ศิวพร.
- Yoophoe, T. (1983). *Tisarana*. Bangkok: Siwaporn.
- พระมหาสมชัย รตนาญาโณ. (2547). *ปริวาสกถา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ดารา
วรรณการพิมพ์.
- Phramaha Somchai Rattanayano (2004). *Parawasakatha*. (2nd ed.). Bangkok:
Darawan Printing.
- พระโมคคัลลานเถระ. (2547). *คัมภีร์อภิธานวรรณนา*. พระมหาสมปอง มุทีโต แปลและเรียบ
เรียง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ประยูรพรินท์ติ้ง.
- Ven. Moggallana Thera. (2004). *The Path of Purity*. Phramaha Sompong Mudito
Translation and arrangement. (2nd ed.). Bangkok: Prayoonwong Printing.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Mahachulalongkorn University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2543). *พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล (ชุด 91 เล่ม)*. (พิมพ์ครั้งที่ 4).
กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Mahamakutrajaavidyalaya. (2000). *Tipitakas with Translation, Commentary Series
91 books*. (4th ed.). Bangkok: Mahamakutrajaavidyalaya.

